

7.5.2026

Eduskunnan sivistysvaliokunnalle:

Asia: Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Viite: Kuulemispyyntöne 28.4., diaarinumero HE 74/2026 vp

1 Kotoutumista ja kielitaitoa edistävien koulutusten uudistaminen

OAJ kiittää mahdollisuudesta päästä sivistysvaliokunnan kuultavaksi hallituksen esityksestä laiksi kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi.

OAJ ilmaisee syvän huolensa hallituksen esityksestä. Esityksen mukaan kotoutujien mahdollisuudet osallistua omaehtoiseen koulutukseen kapenevat. Kotoutujille tulee turvata mahdollisuus opiskella kotoutumistuella vapaan sivistystyön omaehtoisissa kieli- ja yhteiskuntakoulutuksissa. Vapaan sivistystyön oppilaitosten lakisääteinen kotoutumista tukeva koulutustehtävä sekä siihen liittyvä valtionosuusrahoitus tulee säilyttää oppilaitoksilla. Omaehtoinen opiskelu on ollut keskeinen koulutusväylä esimerkiksi kotivanhemmille, ikääntyville ja niille, joiden kotoutumisaika on ylittynyt. OAJ esittää, että valiokunta edellyttää mietinnössään vapaan sivistystyön oppilaitosten kotoutumista edistävän koulutustehtävän säilyttämistä nykyisellään lainsäädännössä.

Koulutuspaikkojen väheneminen heikentää kotoutujien mahdollisuuksia oppia kieltä, suorittaa perusopetusta ja työllistyä, mikä lisää pitkäaikaistyöttömyyden ja syrjäytymisen riskiä.

Ennen uudistuksen valmistelua olisi ollut välttämätöntä toteuttaa riippumaton ja systemaattinen selvitys kaikkien kotoutumiskoulutusta tarjoavien toimijoiden koulutuksen laadusta ja vaikuttavuudesta. Uudistuksen valmistelun olisi tullut perustua tämän arvioinnin tuottamaan tietoon. Ilman selvitystä OAJ katsoo, että luku- ja kirjoitustaidon koulutusta ei tule siirtää osaksi kotoutumiskoulutusta. OAJ edellyttää, että valiokunta edellyttää mietinnössään toteutettavaksi systemaattisen selvityksen kaikkien kotoutumiskoulutusta tarjoavien toimijoiden koulutuksen laadusta ja vaikuttavuudesta.

OAJ suhtautuu kriittisesti esitykseen, joka asettaa yläikärajan aikuisten perusopetukseen osallistumiselle. Aikuisten perusopetukseen tulee jatkossakin voida osallistua ilman ikärajoituksia, sillä perusopetuksen päättötodistus on keskeinen edellytys jatko-opintoihin hakeutumiselle ja koulutuspolkujen avaamiselle. OAJ esittää myös, että aikuisten perusopetukseen pääsyn alaikärajaa tulisi muuttaa 16 ikävuoteen,

7.5.2026

jotta myöhään Suomeen saapuville taattaisi selkeä jatko-opintopaikka perusopetuksen suorittamiseksi.

Esityksen linjaukset poikkeavat useista Suomen Agenda 2030-toimeenpanon periaatteista, jonka keskeisiin tavoitteisiin kuuluu taata kaikille avoin, tasa-arvoinen ja laadukas koulutus sekä elinikäiset oppimismahdollisuudet. Suomi on sitoutunut YK:n Agenda 2030 -ohjelmaan ja sen kansallisessa toimeenpanossa korostetaan velvoitetta varmistaa yhdenvertaiset ja saavutettavat oppimismahdollisuudet kaikille väestöryhmille. Hallituksen esitys ei tue näitä tavoitteita.

OAJ korostaa, että kotoutumiskoulutus tulisi siirtää kokonaisuudessaan osaksi koulutuskokonaisuuttamme opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnon alle. Kun kotoutumiskoulutus olisi osa koulutuskokonaisuuttamme, raskaasta ja aikaa vievästä kilpailuttamismenetelmästä voitaisiin luopua. Koulutusjärjestelmän osana kotoutumiskoulutuksessa voitaisiin varmemmin turvata laatu, kelpoiset opettajat, tilat sekä oppimisen tuki ja opinto-ohjaus. OAJ edellyttää, että valiokunta esittää selvitystä, mitä hyötyjä hallinnonalan siirto toisi, ja olisiko se kustannustehokkaampi tapa kuin nykyinen malli.

2 Kotoutumisen edistämisen rahoituksen säästöt

OAJ:n näkemyksen mukaan kyseessä on merkittävä koulutuksen rahoitusleikkaus, joka samalla heikentää jo valmiiksi haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden tilannetta Suomessa.

OAJ ei näe taloudellista tai muutakaan hyötyä luku- ja kirjoitustaidon koulutusten sisällyttämisestä kotoutumiskoulutukseen. Sen sijaan koulutusten rahoitus tulee jatkossa turvata siten, että valtionosuus kattaa niiden kustannukset täysimääräisesti. Nykytilanteessa valtionosuus on katettu vain noin 75 prosenttisesti.

OAJ kantaa erityistä huolta kansanopistojen tilanteesta. Kansanopistot vastaavat merkittävästä osasta luku- ja kirjoitustaidon koulutusta ja kotoutumiskoulutusta Suomessa. Monissa kansanopistoissa kotoutumiskoulutuksen osuus kokonaisrahoituksesta on 20-50 prosenttia, minkä vuoksi esitetyt muutokset vaikuttavat vakavasti kymmenien oppilaitosten toimintaedellytyksiin. Kansanopistot tarjoavat alueillaan laajasti muutakin koulutusta, joten esityksen vaikutukset ulottuvat heikentävästi alueiden koulutusmahdollisuuksiin ympäri Suomea.

Esityksen seurauksena osa vapaan sivistystyön oppilaitoksista joutuu supistamaan toimintaansa tai lopettamaan kokonaan, mikä johtaa henkilöstön irtisanomisiin ja osaamisen menettämiseen sekä työttömyyden lisääntymiseen. OAJ vaatii, että valiokunta mietinnössään edellyttää selvittämään kokonaisuudessaan lainmuutoksen vaikutukset kansanopistojen ja koko vapaan sivistystyön koulutuksen järjestämiselle sekä saavutettavuudelle Suomessa.

7.5.2026

3 Kotoutumisen tavoitteet ja velvoittavuuden lisääminen

Esityksessä lähtökohtana vaikuttaa olevan, että vastuu kotoutumisesta siirretään pitkälti yksilölle. Suomi on kansainvälisesti tunnustettu koulutuksen huippumaa, ja jo pelkästään väestökehityksemme vuoksi tarvitsemme entistä enemmän maahanmuuttoa huoltovarmuuden ja työvoiman saatavuuden turvaamiseksi. **Kielen oppiminen on avain kotoutumiseen ja työllistymiseen.**

Kotoutumiskoulutuksen kielitaitotavoite alle vuoden kestävässä koulutuksessa on tällä hetkellä suurelle osalle epärealistinen. Käytännössä yksi vuosi ei riitä kaikille opintoajaksi. **Itseopiskelun ja etäopiskelun korostaminen ei saa tarkoittaa lähikoulutusten vähentämistä. Tavoitteelliseen kielenopiskeluun tarvitaan opettajan antamaan lähiopetusta ja tukea.** Heikoksi jäänyt kielitaito johtaa heikompaan työllistymiseen.

Riittämättömästi toteutettu kotouttaminen – johon hallituksen esitys tulee johtamaan – voi aiheuttaa merkittäviä taloudellisia ja sosiaalisia seurauksia, kuten syrjäytymisen ja työttömyyden lisääntymistä. Tämän lisäksi on huomioitava yksilötasolla syntyvät inhimilliset ja sosiaaliset menetykset.

4 Muut huomiot

OAJ esittää kotoutumislakiin lisättäväksi säännöksiä, joilla säädetään keskeisimmistä kotoutumiskoulutuksen laatukriteereistä laintasoisesti:

1. Opetusta tulee antaa vain kelpoisten opettajien toimesta.
2. Opinto-ohjaajia ja erityisopettajia pitää olla kaikissa kotoutumiskoulutusta antavissa oppilaitoksissa siten, että jokaisella opiskelijalla on mahdollisuus saada henkilökohtaista ohjausta ja tarvitsemaansa opiskelun tukea.
3. Oppilaitoksen on täytettävä lakisääteiset suunnitteluvälitteensä ja kuvattava kirjallisesti, miten yhteydet muihin palveluihin ja työelämään on järjestetty.
4. Koulutuksen tuottajalla tulee olla koulutukseen soveltuvat tilat hallinnassaan ja kuntien arvioitavana koulutushankintamenettelyn aikana.
5. Kotoutumiskoulutuksen tuottajan tulee noudattaa voimassa olevia opetusalan työehtosopimuksia.

OAJ esittää, että valiokunta mietinnössään ottaa kantaa kotoutumiskoulutuksen laatukriteerien laatimiseksi ja varmistamiseksi lainsäädännöllä.

7.5.2026

Opetusalan Ammattijärjestö OAJ

Nina Lahtinen
koulutuspolitiikan johtaja

Päivi Lyhykäinen
erityisasiantuntija